

12. HERALDICKÝ DOPIS.

Dělení štítu v novém heraldickém názvosloví. Správně poukázal Dr. Viktor Palivec v článku »Heraldická terminologie«, obsaženém v 4. Heraldickém dopise z prosince 1943, že největší nesnáze dosavadní terminologie jsou způsobeny její neustáleností, nejasností a nadměrným množstvím různých výrazů pro týž pojem, zejména pokud jde o základní dělení štítu, jež přece při znakopisech je nejdůležitější. Právě pro tuto důležitost a základní význam nomenklatury dělení štítu byla věnována této věci zvláštní péče a pozornost při pracích na tvorbě nového heraldického názvosloví, jichž se podjal Heraldický odbor J. s. č. r.

Úkolem bylo nalézt pro základní dělení štítu terminologii jednotnou pro všechny možné případy, vyhovující logicky i filologicky, a jednoznačnou, tedy takovou, že zvolené výrazy by vylučovaly jakoukoli nejasnost a že určitý termín by označoval určitý, jediný pojem, nezaměnitelný s žádným jiným. Byl to tedy úkol nikoli snadný a přece se lze domnívat, že byl rozřešen úspěšně. Stalo se to takto:

Dělení štítu

I. příčné: 1. nazděl, 2. našíř.

II. příčné: 1. kosmé, 2. šikmé.

Tomuto základnímu schématu jsou pak přizpůsobeny všechny další termíny sem spadající. Příkladem uvádíme několik definicí vyňatých z nové terminologie:

Přímý ve směru osy štítu nebo kolmo na tuto osu, tedy nazděl nebo našíř.

Příčný ve směru úhlopříčen štítu, tedy kosmý nebo šikmý.

Nazděl dělíme čarou vedenou rovnoběžně s osou štítu.

Našíř dělíme čarou vedenou kolmo na osu štítu.

Osa štítu myšlená čára spojující střed horního okraje se středem dolního okraje štítu.

Břevno heraldská figura, pás vedený našíř středem štítu; šířka břevna činí $\frac{2}{7}$ výšky štítu.

Cihlování heraldská figura, vzniká několikerým dělením našíř a nazděl, při čemž je více dělicích čar vedených našíř.

Dělení štítu se děje buď přímo (nazděl, našíř) nebo napříč (kosmo, šikmo); dělicí čára je buď prostá, nebo je to řez. — —

Z dosud užívaných termínů podrželi jsme výrazy »kosmý« a »šikmý« a ponechali jsme jim i jejich významy. Pro směr rovnoběžný s osou štítu jsme volili výraz »nazděl«, jenž byl převzat z starobylých znakopisů; zcela nově zvolený je termín »našíř«, jenž označuje směr kolmý na osu štítu. Domníváme se, že nebude proti němu námitek, neboť toto slovo je vytvořeno zcela po vzoru slova »nazděl«, jež již dávno bylo přijato a je v heraldice hojně užíváno; slovo »našíř« svým smyslem pak zcela výstižně označuje příslušnou představu. Stejně soudíme, že budou recipovány výrazy »přímý« a »příčný«; že těchto termínů bylo zapotřebí, o tom svědčí nejasnost, jež znesnadňovala dorozumění, zejména pokud šlo o štíty čtvrcené. Výrazy »štíť čtvrcený«, »štíť kosmo čtvrcený« byly nejasné, bez dostatečných pojmových obrysů.

Abychom prokázali, že výrazy volené pro primární dělení štítu vyhovují i po stránce ryze jazykové, citujeme příslušné definice ze Slovníku jazyka českého od Váši-Trávníčka (Praha 1941):

Přímý rovný.

Příčný co je, jde napříč.

Naříč šikmo.

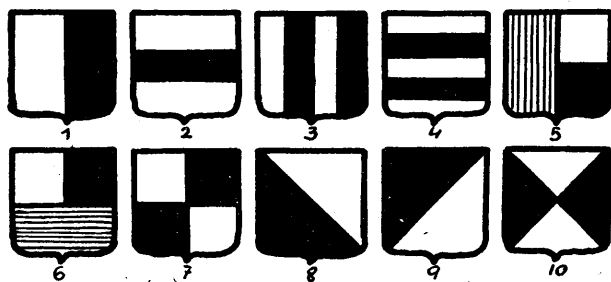
Našíř příslovce-z výrazu na šíři = na šířku.

Šířka viz šíře.

Šíře rozměr od osy nalevo a napravo. — —

Lze tedy doufat, že navrhované názvosloví vztahující se k dělení štítu se stane závaznou normou, a že tak definitivně budou odstraněny nesnáze, jež až dosud byly působeny nejasností a nepřesností dosavadních výrazů. — J. M.

Připojujeme několik vyobrazení štítů se znakopisy podle nové nomenklatury: 1. Štít stř.-černě nazděl dělený. 2. Štít stř.-černě dvakrát našíř dělený. 3. Štít stř.-černě třikrát nazděl dělený. 4. Štít stř.-černě čtyřikrát našíř dělený. 5. Štít nazděl dělený, vpravo červený, vlevo stř.-černě našíř dělený. 6. Štít našíř dělený, nahoře stř.-černě nazděl dělený, dole modrý. 7. Štít stř.-černě přímo čtvrcený. 8. Štít kosmo stř.-černě dělený. 9. Štít šikmo černě-stř. dělený. 10. Štít stř.-černě napříč čtvrcený.

V. Řeřicha, Praha.

Úmrtím Mořice prince z Lobkovic utrpěla bolestnou ztrátu Rodopisná společnost v Praze, jejímž byl předsedou. Mořic z Lobkovic zesnul dne 7. srpna 1944 ve věku 54 roků. Byl horlivým a odborně vzdělaným genealogem, jenž věnoval značnou pozornost i heraldice. Čeští rodopisci i heraldikové upřímně litují předčasného skonu tohoto českého šlechtice.

Další šlechtické náhrobky na vojenském hřbitově v Praze na Hradčanech. Při podrobné prohlídce starého vojenského hřbitova na Hradčanech jsem našel další šlechtické náhrobky, jež nejsou uvedeny v článku J. Svátka v 3. Heraldickém dopise z listopadu 1943. Jsou to tyto náhrobky: Georg Hoffer v. Wehrfeld (zemř. 1846) und seine Gattin Josefa (zemř. 1846); Familie Lippert Edler v. Kronenwall, Josef Lippert (1760—1836), Elisabeth Lippert (1755—1825); Mathilde Frein v. Wilsdorf (1837—1872). Všechny tyto náhrobky jsou bez erbů.

K zmíněnému článku J. Svátka uvádím ještě tyto podrobnosti: Katharina Mayer v. Sonnenberg, geborene v. Schauer žila 1767—1831. — Místo Guta v. Kaiserlieb má být správně Guha. — V erbu Václava Schipky v. Blumenfeld paže v klenotu nadrží šíp, nýbrž meč; nápis na jeho náhrobku zní správně takto: Wenzel Schipka von Blumenfeld, k. k. General-Major und Artillerie Brigadier, starb den 27. Februar 1832 im 70ten Jahre seines Lebens und 52ten seines Dienstes. — K. J. Horáček.

Česká heraldika před 70 lety. My jsme již od mladších let svých vybrali sobě pole heraldiky a sfragistiky domácí k pilnému a svědomitému vzdělávání a zurodňování. Neboť vyrozuměli jsme záhy, že sobě u nás až po tu chvíli věd těchto málo bylo všimáno, a kde se to snad přece dalo, že se to dalo nanejvýš povrchně, nekriticky, anobř nemotorně a titěně, a že se z větší části při tom hledělo více k ukonejšení liché marnosti aneb podlé zřetelnosti osob malicherných aneb sprostých, takže skutečně nevíme, máme-li se více horšiti nad takovým zneužíváním vědy skrze takovéto bídné skribenty a mizerné jich patrony, aneb máme-li oněmi opovrhovati a těchto litovati a útrpnost míti s jich křehkostmi.

Na žádný způsob však neměli bychom déle k takovémuto profanování vědy naší skrze prsty hleděti a je mlčením jako schvalovati, anobř vzchází nutná toho potřeba, takovému zlořádu konce a mezi položiti a věci k lepšímu, vědy naší důstojnému způsobu přivesti a obrátiti.

Tak píše Antonín Rybicka v „Památkách, listech pro archaeologii a historii“ z r. 1874 v úvodní stati k řadě svých článků nazvaných „Pomůcky k heraldice a sfragistice domáci“. Nashytá se otázka, zda bychom krom starobylého slohu co měnili, kdybychom dnes, po 70 letech psali o téže věci.

Soupis heraldických památek. Ohlédáme se opět do minulosti a pozorně si všimáme historických věd, ať už je to vlastní historie, nebo její vědy pomocné; proto také věnujeme tolik pozornosti a zájmu heraldice, jež patří k těmto speciálním odvětvím historických nauk. Zajímáme se o ni nejen proto, že podbarvuje a dokresluje dějiny našich zemí, nýbrž i proto, že dosud byla jedním z nejzanedbávanějších vědních odvětví.

Byli a stále ještě jsou lidé, kteří tvrdí, že heraldika je věda mrtvá, jež nemá pro nás vůbec žádného významu, nebo snad ještě připouštějí, že stojí těsně před svým konečným zánikem. Domníváme se však, že je zbytečno jim odpovídat, neboť jejich tvrzení je zřejmá nepromyšlená; stejně tak by mohli dokazovat, že barok proto, že vrcholil v 18. století, je pro nás obdobím vyřazeným, jímž netřeba se zabývat.

Je přece nutno si uvědomit, že erb, tento nejcharakterističtější prvek heraldiky, byl a je neoddělitelnou součástí šlechticova jména; že znak po stránce umělecké, ať už je na náhrobku, praporu, nádobě nebo kdekoli jinde, patří do dějin umění a do historie kulturní. Podle jeho provedení a vypracování posuzujeme vyspělost tvořícího umělce, odhadujeme hospodářskou úroveň jednotlivce i celých skupin lidí a konečně si činíme obraz o celkovém rázu doby. Heraldikou poznáváme ty, kdož již dávno odešli, a doby, jež už dávno dozněly.

Z těchto dob zanechala nám heraldika četné znakové památky, z nichž mnohé však již podléhají zkáze, jiné zůstávají neznámy. Aby bylo zabráněno zkáze i těch znaků, které ještě zbývají, a aby byly přístupnější vědeckému bádání, počne Heraldický odbor J. s. č. r. uskutečňovat soupis všech heraldických památek na našem území. Vedení Heraldického odboru věří, že všichni si uvědomí důležitost této soupisové akce a že získá dostatečný počet spolupracovníků. Ví, že dosud nepoznal všechny ty, kteří by byli ochotni spolupracovat, a proto prosí, aby mu byla oznámena jména těch, kdož by se chtěli na soupisu zúčastnit.

Heraldický odbor věří v účinnou ochotu veřejnosti stejně, jako věří v sebe, a tedy i v konečný úspěch své akce. — K. J. H

Soupis heraldických památek, organizovaný Heraldickým odborem J. s. č. r., bude se řídit těmito základními zásadami:

1) aby byly sepsány vůbec všechny heraldické památky, pokud jsou na předmětech nemovitých (na budovách, náhrobcích atd.);

2) aby soupis byl prováděn intensivně, nikoliv extensivně. to znamená postupovat po uzavřených celcích, což umožní zpřístupnit dílčí a přec ucelené výsledky soupisu vědecké veřejnosti již během provádění soupisové akce.

Jsme si totiž plně vědomi, že soupis heraldických památek není a nemůže být krátkou akcí, jež by mohla být rázem zdořána; je to práce na léta a sotva to bude současná generace heraldiků, jež se dočká jejího dokončení. Však přec o nic menší není její snaha položit zdravé základy k velkému dílu, podobně jako hospodář s největší péčí sází strom, ačkoli ví, že jeho plodů již neokusí on, nýbrž jen jeho potomci. A snad právě proto, že ne on, nýbrž ti, kdož po něm přijdou, budou soudit výsledky jeho práce, je tak obezřelý a svědomitý. Také my se snažíme o největší obezřelost a svědomitost. Teprve po několika podrobných poradách přistupujeme k zahájení díla; z převážiké většiny jsme laici, ale budeme postupovat pod vedením odborníků vědecky školených; nejsme vědci, ale budeme se řídit vědeckými methodami, které oni nám určili. — J. M.

Přednáškový večer heraldický. Heraldický odbor J. s. č. r. připravuje přednáškový večer, na jehož pořadu budou dvě přednášky: knihovník Josef Svátek promluví o »Záhadě poděbradského Kupfera« a architekt Bohumír Šimek promluví na thema »Heraldika jako umění výtvarné«. Obě přednášky budou provázeny promítanými obrazy.

Ještě o čalounu z Bayeux. Denní tisk přinesl zprávy o tom, že proslulý bayeuxský čaloun nebyl válečnými událostmi v Normandii poškozten, že však byl odvezen do Spojených států. Při tom se denní tisk zmínil o tom, že bayeuxský koberec vyšila manželka Viléma Dobyvatele Matylda, dcera Balduina V., což však není historicky prokázáno.

Ve schůzi rady Heraldického odboru J. s. č. r., konané dne 28. srpna 1944 byl, kromě jiných věcí, projednán a jednomyslně schválen návrh Dr. Viktora Palivce, aby ve vhodné době byl uspořádán sjezd heraldických pracovníků a přátel heraldiky, který by pojednal o všech základních otázkách, týkajících se české práce heraldické. Heraldický odbor věnuje tomuto návrhu veškerou pozornost, jaké si jeho velký význam zaslouží.

- Heraldika v tisku. Polední list z 3. srpna 1944 uveřejnil článek »Básník Smil Flaška z Pardubic«, v němž je zmínka o znaku pánů z Pardubic: v červeném štítu půl stříbrného koně se zlatým udidlem. Týž list z 5. srpna 1944 otiskl portrét Karla Skréty ze Závoric, spolu s jeho znakem.

Stejnou ilustraci, jen ve větším formátu, uveřejnila **Národní politika** z 8. srpna. — Týž list otiskl portrét se znakem Arnošta z Pardubic dne 4. srpna. Rovněž **Národní politika** z 13. srpna uveřejnila stať o restauraci řezbářské výzdoby kostela v Drahenicích u Březnice; je tam zmínka, že na kruchtě kostela je znak Jana Prokopa Hartmanna z Klarštejnu. Poznáváme, že další postup restauračních prací je závislý na veřejné dobročinnosti a že peněžité příspěvky k tomuto účelu přijímá administrace Národní politiky; Praha II, Václavské nám. 15. — Týž list ze 14. srpna uveřejnil článek »O starém Smíchově«, provázený obrázkem portálu býv. Slavatovského paláce se znakem; článek téměř totožného znění se stejnou ilustrací uveřejnil již Nedělní list 30. ledna 1944. — **Národní politika** z 15. srpna otiskla článek »Praktické učiliště našich zemědělců« s obrázkem vjezdu do Pernštýnského dvora u Litomyšle se znakem Pernštýnů.

Večer z 10. srpna uveřejnil článek o české básničce Josefě Clannerové z Engelshofu (1805—1899); v článku je též zmínka o znaku Clannerů: v modrém štítu šíp. Pro zajímavost uvádíme, že v květnu 1944 zemřel příslušník tohoto rodu Bertram ryt. Clanner-Engelshofen ve věku 23 roků.

Praha v týdnu z 21. srpna uveřejnila článek Z. M. Zengera »O kresbách Břetislava Stormax; v článku jsou též zmínky o heraldické činnosti Štormaxové a stať je provázena dvěma jeho kresbami, z nichž jedna je heraldická: mladý rytíř, opěšalý, v pravici třímá kopí, v levici gotický štít se znamením krokve; u nohou rytířových je kolčí přílba s klenotem orlího křídla. Obě kresby se vyznačují čistotou linií a strohou sličností, pro umělce tak typickou.

Heraldika v aukcích. Sběratelský salon nezahálel ani v červenci a v srpnu; pořádal řadu aukcí, na nichž byly draženy též věci heraldické; na pr. Gothské almanachy různých ročníků, dílo K. v. Kralík, Die österreichischen Kaiserkronen (1917); Statuten des löbl. militärischen Maria Theresia Ordens 1811; a četné další.